

FINLANDS DÖVAS FÖRBUND

Suomen Kuurosokeat ry
Föreningen Finlands Dövblinda rf

Suomen kuurojen historiaseura ry -
Finlands dövhistoriska sällskap rf

"Väggkarta" för sannings- och försoningsprocessen för organisationerna i teckenspråksbranschen

Publicerad 12.10.2022

BAKGRUND

Organisationernas sannings- och försoningsarbetsgrupp har fört fram att det för sannings- och försoningsprocessen behövs ett dokument, i vilket man har sammanställt de mål, förväntningar, och även absoluta villkor, som gäller för processen. Hädanefter kallar vi dokumentet "väggkarta" (på engelska används begreppet road map) eftersom vi med dess hjälp kan skissa upp riktlinjer för processen. Begreppet väggkarta användes i fredsprocessen 2003 för att lösa konflikten mellan Israel och Palestina. Vi tillämpar begreppet i vår egen process mellan finska staten och teckenspråksgemenskapen. Den yttersta tanken är att vi med hjälp av väggkartan ska hitta en väg mot försoning och att teckenspråksgemenskapen genuint ska erkännas och accepteras som en del av det finska samhället.

I det här dokumentet omfattar teckenspråksgemenskapen den finska och den finlandssvenska teckenspråkiga kulturen och det finska och det finlandssvenska teckenspråket.

Väggkartan är ett gemensamt dokument för organisationerna i teckenspråksbranschen, och det behandlas av organisationernas styrelser, av arbetsgruppen och av organisationernas personal. För att få stöd i opinionsbildningen diskuteras väggkartans viktigaste teman med gemenskapen vid olika tillfällen, såsom diskussionsmöten och föreningsdagarna.

Väggkartan uppdateras utgående från samtal med gemenskapen, styrelsen, arbetsgruppen och personalen.

Då den här väggkartan skrivs står det fortfarande öppet hur processen ska fortsätta. Konsortiet som bildats av olika universitet publicerade den av statsrådet beställda utredningen (Tecknade minnen) 15.12.2021, varefter staten beslutar om fortsättningen. Staten ordnade en rundabordsdiskussion 5.4.2022 för representanter för de berörda ministerierna och organisationerna. I diskussionen framfördes vikten av att fortsätta processen men några bindande löften gavs inte. Om staten bestämmer att sannings- och försoningsprocessen ska fortsätta är det viktigt att de mest angelägna frågorna i processen har diskuterats i organisationerna, så att våra riktlinjer och uppfattningar i fråga om den är samstämmiga.

Att teckenspråkgemenskapen ger sannings- och försoningsprocessen sitt godkännande är en nödvändig utgångspunkt för att den ska förverkligas.

NULÄGET

Vid sitt sista möte 2016 godkände Finlands Dövs Förbunds styrelse en framställning gällande historiska oförrätter mot teckenspråkiga för vilka staten borde be om ursäkt. En bakgrundsfaktor var den ursäkt som familje- och omsorgsminister Juha Rehula samma år framfört till barn som vanvårdats när de varit placerade utanför hemmet. Det här väckte diskussion i förbundets styrelse, som ansåg det vara viktigt att staten erkänner de oförrätter och människorättskränkningar som begåtts mot teckenspråkiga.

I statsminister Antti Rinnes och senare Sanna Marins regeringsprogram (2019) finns en skrivning om att statsrådet inleder en statlig försoningsprocess i fråga om kränkningar av dövas rättigheter i Finlands historia.

Statsrådet inledde processen med att beställa en utredning som genomfördes av Helsingfors universitet, Institutet för hälsa och välfärd (THL), Humanistiska yrkeshögskolan och ett forskarkonsortium vid Tammerfors universitet och Östra Finlands universitet. Projektet inleddes i juni 2020 och avslutades i slutet av 2021. Utredningen Tecknade minnen: kränkningar av dövas och teckenspråkigas rättigheter publicerades 15.12.2021. Forskningsprojektets syfte var att skapa en kunskapsbas för den fortsatta försoningsprocessen och beslutsfattandet om den.

Finlands Dövas Förbund ordnade en föreningsturné med anledning av sannings- och försoningsprocessen våren 2022. Förbundets representanter har diskuterat med föreningarna om sannings- och försoningsprocessen betydelse och om medlemskårens önskemål och förväntningar i fråga om den fortsatta processen. Medlemmarna har vid alla möten tydligt fört fram att det är viktigt att staten ber om ursäkt. Medlemskåren ger sitt stöd för att processen fortsätter och att önskar klara åtgärder av staten för att montera ner också nuvarande diskriminerande strukturer. Medlemskåren har påtalat bland annat känslan av otrygghet som orsakas av bristen på tolkning om kvällar och nätter. Andra frågor som betonats under mötena är barnens möjlighet att få teckna och växa upp som teckenspråkiga samt svårigheter med att få arbete. Mötesdeltagarna har också poängterat teckenspråkigas rätt att själva definiera sig själva och sin gemenskap utan stämplars från utomstående.

Justitieministeriet ordnade en ny rundabordsdiskussion 5.4.2022 för företrädare för justitieministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, statsrådets kansli, Finlands Dövas Förbund rf, Finlands Dövblinda rf och Finlands Dövhistoriska sällskap. Vid mötet diskuterades den fortsatta processen och finansieringen av den. Statsrådets kansli redogjorde för samernas process, som kansliet koordinerar, föreningarna gav sina ståndpunkter och berättade om egna erfarenheter. Organisationerna i teckenspråksbranschen stöder förslaget att statsrådets kansli övertar ansvaret för att samordna processen. Organisationerna lutar också åt att välja kommissionsmodellen som struktur och att organiseringen av psykoterapitjänster är ett absolut villkor för processen.

HUVUDMÅL

Staten utreder historiska oförrätter som begåtts mot teckenspråkiga, ökar den allmänna medvetenheten om teckenspråkigas historia, söker försoning / sänka och förhindrar att oförrätter begås på nytt.

Gemenskapen har möjlighet att få en ursäkt, gottgörelser (till individer eller grupper) samt nå sänka. Genom statens korrigerande och gemensamt överenskomna åtgärder säkerställs att de diskriminerande förfaringsätten inte längre fortsätter i framtiden och att tjänsterna till teckenspråkiga förbättras. Attityderna till teckenspråkiga blir mer positiva tack vare att deras historia och situation i dag blir mer allmänt kända och behandlas bl.a. i läroböcker.

De i väggkartan nämnda organisationerna främjar processen samt följer med och övervakar den i egenskap av representanter för teckenspråkgemenskapen, samt fungerar som förhandlingspart. Detta arbete stöds av en arbetsgrupp som tillsatts av Finlands Dövas Förbunds styrelse.

PARTERNA

Det är fråga om en statlig process där den andra parten utgörs av teckenspråkigas egna organisationer Finlands Dövas Förbund rf, Finlands Dövblinda rf, Finlands Dövhistoriska sällskap och Finlandssvenska teckenspråkiga rf. Organisationerna deltar i förhandlingarna om processens struktur, modell, personval och mandat.

Organisationerna bildar sin ståndpunkt i fråga om processen gemensamt och behandlar processens framskridande enligt sina respektive beslutsordningar.

ORGANISATIONERNAS ABSOLUTA VILLKOR FÖR ATT INLEDA PROCESSEN

1. Processens namn ska vara sannings- och försoningsprocess.
2. Teckenspråksbranschens organisationer Finlands Dövas Förbund rf, Finlands Dövblinda rf, Finlands dövhistoriska sällskap rf och Finlandssvenska teckenspråkiga rf deltar tillsammans med staten i de förhandlingar som rör sannings- och försoningsprocessen.
3. Det psykosociala stödet ordnas i första hand på teckenspråk (inte enbart tolkat). Staten anvisar tillräckliga medel för detta. Staten ska utreda anordnandet av psykoterapi på teckenspråk, vilket också ska omfatta tilläggsutbildning av teckenspråkiga experter. Om servicen sköts med hjälp av tolkning, t.ex. på grund av att det vid tillfället inte är möjligt att få teckenspråkiga psykoterapitjänster, eller att kunden själv föredrar tolkning, ska staten se till att tolkningen på krävande nivå är av hög kvalitet och att den hörande psykoterapeuten har tillräckliga kunskaper om teckenspråkig kultur och historia. Staten ska därför tillsammans med organisationerna ordna med intensivundervisning i dövkultur för hörande psykoterapeuter.
4. Utgångspunkten är att sannings- och försoningsprocessen ska vara genuint teckenspråkig. Hela processen ska fungera på fyra språk (finskt och finlandssvenskt teckenspråk, finska och svenska).
5. Tolkningen på krävande nivå ska vara högklassigt ordnad och ”integrerad” i processen så att teckenspråkiga genuint kan delta i varje skede av den.
6. Information om sannings- och försoningsprocessen ges på båda nationella teckenspråken.
7. Till sannings- och försoningsprocessen riktas tillräckliga resurser, som har utretts före beslutsfattandet.
8. Sannings- och försoningsprocessen är genuint inkluderande och beaktar teckenspråksgemenskapens mångfaldighet.
9. Personalen ska ha utomordentlig kännedom om dövkultur och teckenspråk samt färdighet i teckenspråk. Det här förutsätter att medlemmar i teckenspråksgemenskapen deltar i arbetet. Gemenskapen ska ha en central roll i valet av anställda. Med personal avses personer som arbetar bl.a. i sekretariatet eller kommissionen eller aktörer som på annat sätt är viktiga för processen.
10. Staten ska reservera tillräckliga resurser för att ge utbildning om sannings- och försoningsprocessen och om dövkulturen såväl till gemenskapen som till myndigheter, hälsovårdspersonal och andra som deltar i processen. Detta ska göras tillsammans med organisationerna.

Om dessa grundläggande villkor för sannings- och försoningsprocessen inte uppfylls, stöder organisationerna inte att sannings- och försoningsprocessen dras igång. Om processen har inletts men fundamentala problem i genomförandet av den uppstår ska organisationerna besluta huruvida det finns förutsättningar för att fortsätta sannings- och försoningsprocessen.

MANDAT

Med mandat avses befullmäktigande eller uppdrag. I samernas process har mandatet utgjort det centrala, styrande dokumentet, om vilket staten har förhandlat med Sametinget och skolernas byråd.

Det är fråga om ett avtal om en sannings- och försoningsprocess mellan staten och teckenspråkgemenskapen. Avtalet styr processen och förhandlas fram gemensamt av staten och organisationerna.

Mandatet ska omfatta:

1. Namn: Sannings- och försoningskommission eller –process
2. Tidsperiod
3. Språk: finskt och finlandssvenskt teckenspråk, finska och svenska
4. Uppdrag
5. Mål
6. Uppgifter
7. Resurser
8. Principer: bl.a. självständighet / autonomi, öppenhet
9. Sammansättning. Att i samarbete utnämna kommissionsledamöter eller experter

Det är skäl att förhandla om mandatet så fort det finns en noggrannare uppfattning om processens fortsättning. Resurserna ska beaktas med omsorg för att processen genuint ska inkludera teckenspråkiga samt beakta översättningar, information, psykoterapi-tjänst och tolkning på teckenspråk.

MODELLEN FÖR SANNINGS- OCH FÖRSONINGSPROCESSEN

Organisationerna rekommenderar kommissionsmodellen eller någon annan modell som teckenspråkiga upplever som lämplig för dem.

Organisationerna understöder att statsrådets kansli ansvarar för att koordinera sannings- och försoningsprocessen.

Gemenskapen ska ha en central roll vid utnämningen av kommissionsmedlemmar eller representanter. Processen ska avtalas med staten.

Teckenspråksfärdighet och kännedom om gemenskapen ska beaktas i kriterierna vid personval.

Det bör beaktas att individuella eller kollektiva ersättningar är en del av sannings- och försoningsprocessen.

ORGANISATIONERNA VILL ATT PROCESSEN SKA LEDA TILL

1. En symbolisk ursäkt av staten
2. Konkreta handlingar enligt åtgärdslistan
3. Individuella och kollektiva ersättningar. De inbegriper inte enbart penningersättningar, utan framför allt förbättrade teckenspråkiga tjänster i vardagen.
4. Ökad medvetenhet
5. Stärkt självbestämmanderätt för döva
6. Ett officiellt organ för teckenspråkiga, i likhet med sametinget eller Folktinget
7. Resurser till teckenspråkgemenskapen – för nuvarande är finansieringen behovsprövad
8. Följande eventuella åtgärder, som staten tar ansvaret för:
 - Att barn har en genuin möjlighet att växa upp som teckenspråkiga och att det här främjas med aktiva åtgärder
 - Att luckorna i lagstiftningen täpps till – för nuvarande innehåller den för mycket behovsprövning
 - Ökad medvetenhet, t.ex. i läroplanerna för olika utbildningsnivåer
 - Bättre och tillgängligare tjänster (till exempel tolkningstjänster, information vid kris och fara, servicekedjan inom social- och hälsovård, återuppringsningstjänst, skolstig, småbarnspedagogik, arbetsliv, nödtjänst efter kl. 16)